

.../...

steden, om deze globaal als monument te bewaren en een nieuwe waarde te geven. Terwijl de monumentenzorg zich vroeger toesplitste op de individuele architectuur-monumenten (een kerk, een stadhuis, een toren of een merkwaardig woonhuis), worden nu meer en meer inspanningen geleverd voor het behoud en de rehabilitatie van organisch gegroeide gehelen ; de historische steden waarvan het woonhuis, als klein monument, de levenscel is.

Het woonhuis kan op een heel bijzondere manier functioneren bij het vinden of het hervinden van het eigene van de oude binnenstad. Het gaat dus niet langer op hier en daar architecturale pronkstukken op te poetsen. Het Europees Jaar van het Bouwkundig Erfgoed vraagt onze aandacht en onze zorg niet alleen voor de kathedralen en de stadhuizen, maar voor het geheel van grote en kleine monumenten.

Het is onze plicht de culturele entiteiten die door de vorige generaties in de loop van vele eeuwen zijn opgebouwd en ons zijn nagelaten, over te dragen aan de toekomstige generaties. De voornaamste opdracht van deze tijd is, althans in dit kader, de stedelijke ruimte te heroveren in het voordeel van de mens. Het verleden en zijn artistiek patrimonium dient bewust geïntegreerd te worden in het hedendaagse leven en denken. Deze onschatbare en onvervangbare erfenis van beschaving en schoonheid mag in geen geval als zgn. onvermijdelijke prijs voor de "voortuitgang" verdwijnen.

De monumenten betekenen belangrijke getuigenissen van het verleden en waarborgen het voortleven van de oude in de tegenwoordige tijd.

Ze verschaffen belangrijke gegevens over de cultuur van vroegere generaties en over de stoffelijke aspecten en de bouwtechnische regels van deze cultuur, en verwijzen naar de sociale en culturele structuren waarin de gebouwen hun plaats hadden en hebben. Zij vormen de uitdrukking van ons besef van verbondenheid met de oude generaties en tevens het bewijs dat wij de kans zien aan de waardevolle schepingen een plaats te geven in ons leven van alledag.

De monumenten verschaffen ons inzicht in de esthetische principes en de kunstopvattingen van de vorige generaties. Ze bevredigen onze behoefte aan kennis van de vroegere bouwkunst. Bovendien zijn zij ook het voorwerp van onze vaak sentimenteel geladen behoudsdrang en heimwee. Bepaalde gebouwen bezitten een affectieve en symbolische waarde voor de omwoners of de bezoekers,

.../...

.../...

en betekenen soms een identificatie-gegeven van een bepaalde bevolking met een bepaalde plaats. Sommige gebouwen mogen niet verdwijnen omdat ze kenmerkend zijn voor het uitzicht en de verschijningsvorm van een wijk of stadsdeel en daardoor een bepaalde gevoelswaarde van de bevolking hebben meegekregen.

De attractiviteit van deze bezienswaardigheden en de gehele architecturale rijkdom en stedenbouwkundige gaafheid van een historische stad als Brugge voor de binnen- en buitenlandse toeristen en dagjesmensen betekent voor de eigen bevolking een niet onbelangrijke bron van inkomsten.

Ook voor de eigen bevolking kan een historisch monument een recreatieve betekenis hebben. Vanuit deze overtuiging wordt het oude leenhof de Zeven Torentjes te Assebroek op initiatief van het Brugs stadsbestuur omvormd tot kinderboerderij en recreatiecentrum voor de omliggende woonkernen.

Monumenten ontwikkelen onze kunstzin en ons kunstgevoel.

Ze wekken de belangstelling op voor de geschiedenis, volkskunde, bouwkunst, esthetica en cultuurgeschiedenis. Via het onderwijs, excursies, wedstrijden, films ... moet men de jeugd meer begrip en waardering bijbrengen voor ons monumentenbezit.

Het bouwkundig patrimonium van stad en dorp vormt een rijk geïllustreerd handboek van de plaatselijke geschiedenis. Iedere straat, bijna ieder huis, ieder dorpsgezicht en ieder landschap heeft iets boeiends te vertellen aan de vertrouwde bewoner, de heemkundige, de leergierige student of de geïnteresseerde toerist.

Alhoewel restauratiewerken vaak als "on-economische" activiteiten worden beschouwd is het behoud van onze cultuurgoederen toch belangrijk op economisch gebied. Het gebruik, het onderhoud en de restauratie van bestaande gebouwen en huizen, en hiermee het nuttig gebruik van de totaliteit van de stedelijke en landelijke infrastructuur, vermijdt het onnodig inpalmen van gronden buiten de agglomeratie voor het bouwen van nieuwe woonwijken, het verlies aan groen en landschapsschoon en het aanleggen van een geheel nieuwe infrastructuur.

De uitgaven voor restauraties van zowel kleine als grote monumenten kunnen beschouwd worden als investering. Ze dragen bij tot het behoud en de waardevermeerdering van de cultuurgoederen met gemeenschapskarakter. Bovendien betekent monumentenzorg een flink stuk werkgelegenheid in de bouwsector en aanverwante sectoren.

.../...

Bij de vorige argumenten werden reeds verschillende elementen van het socio-psychologische belang van monumentenzorg vermeld. De gebouwde omgeving heeft niet enkel betekenis als vorm, ze is ook de omhulling van sociale structuren en vervult een rol als "tehuis" van hen die erin leven. Wijzigingen in deze omgeving moeten dan ook telkens uitgaan én van de vorm én van de inhoud. Het is duidelijk dat instandhouding van de vormgeving zinloos is als niet meteen een sluitende oplossing wordt gevonden voor de functies die deze vorm te vervullen heeft. Dit betekent ook dat monumentenzorg moet gezien worden in een stedenbouwkundige en maatschappelijke context, als onderdeel van de totale milieuzorg.

De theorieën over restauratiekunde zijn sterk geëvolueerd tijdens de laatste decennia. Het begrip restaureren is gedurende de laatste honderd jaar (sinds Viollet-le-Duc) geëvolueerd van "drastisch vernieuwen en aanvullen tot voorzichtig conserveren, van groot vertrouwen in het eigen kunnen van de architect als kunstenaar tot objectieve dienstbaarheid aan de eenmaal gegeven vormen". (3)

Volgens het Charter van Venetië is restaureren een ingreep welke een uitzonderingskarakter moet dragen. Het streeft de instandhouding en de uitdrukking na van de esthetische en historische waarden van het monument en gaat uit van de fundamentele eerbied voor de oude substantie en de authentieke documenten.

Het restaureren houdt op waar de hypothese begint : inzake reconstructies moet elk aanvullend gedeelte noodzakelijk op grond van esthetische of technische redenen, ondergeschikt zijn aan de architectonische compositie en een eigentijds karakter dragen. Een archeologische studie van het monument zal steeds de restauratie voorafgaan en vergezellen.

Restaureren zou moeten beperkt worden tot het consolideren en het behoeden van het gebouw voor verder verval. Het nog steeds gevolgd perfectionisme om het restauratie-object vooral mooi te maken is stellig verouderd. In plaats van de vaak nagestreefde perfecte reconstructie kan het volstaan het monument in de gegroeide toestand waarin onze generatie het heeft aangetroffen zo goed mogelijk te conserveren.

De volgende principes kunnen vooropgesteld worden (4) :

- Het begin van een restauratie betekent niet slopen maar versterken van de bouwkundige onderdelen.
- We moeten de restauratie-objecten meer bouwkundig, in de zin van herstellen en consolideren, dan esthetisch, in de zin van zgn. architectonische verbeteringen, benaderen.
- We moeten trachten zoveel mogelijk alle vormgegevens te accepteren, ook al zijn ze op dit moment in onze ogen niet "fraai" te noemen .

.../...

- Er is meer behoefte aan nuchterheid dan aan heimwee.
Wat er was komt niet terug, met wat er nog is kan iets
gedaan worden.

Uiteraard is het de betrachting van eenieder om het monument in situ in stand te houden en te restaureren. Sloping en reconstitutie op een andere plaats mag slechts als laatste reddingsmaatregel worden toegepast. In die zin is de realisatie van Bokrijk zeer merkwaardig en verdienstelijk, voornamelijk dan op museaal en recreatief gebied. Het mag zeker niet de bedoeling zijn om onze historische stadskernen tot kleine bokrijkjes met kijkhuisjes te maken. De hoeven, waardevolle huizen, molens ... moeten zoveel mogelijk ter plaatse bewaard en gebruikt worden. In sommige gevallen is de Bokrijkwerkwijze de enige oplossing. We denken hier o.a. aan de merkwaardige polderhoeven in het vlakke landschap ten noorden van Brugge, op het grondgebied van Lissewege en Dudzele, die omwille van de uitbreidingswerken van de Brugse zeehaven gedoemd zijn te verdwijnen. De mogelijkheid ze elders op te bouwen wordt momenteel onderzocht.

Een volgend punt is de inventarisatie van het bouwkundig patri- monium. Er is nog ontzettend veel te doen op gebied van de in- ventarisatie. In vergelijking met bvb. Nederland hebben wij een enorme achterstand goed te maken. Voor de arrondissementen Leuven en Halle-Vilvoorde verschenen reeds uitvoerige inventaris- werken in de reeks "Bouwen door de eeuwen heen" o.l.v. Prof. R. Lemaire. Voor wat de Provincie Oost-Vlaanderen betreft zijn eveneens enkele belangrijke inventarissen verschenen van de hand van Dr. Dhaenens. Bij ons kennen wij de voortreffelijke weten- schappelijke reeks van het Kunstpatrimonium van West-Vlaanderen van Dr. L. Devliegheer, waarvan de delen handelend over de huizen te Brugge, de Zwinstreek en Damme enorm belangrijk zijn voor de kennis van het stedelijk en landelijk woonhuis.

De Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapzorg werd in 1972 hoofdzakelijk opgericht voor het inventariseren van het cultureel patrimonium. Door gebrek aan personeel wordt deze dienst hierin zeer gehinderd. Een recente regeling door de Minister voor Neder- landse Cultuur kan hier wellicht verandering in brengen. Hier ligt een bijzondere taak weggelegd voor de heemkundige kring- en plaatselijke verenigingen. Elk gebouw dat op zichzelf enige historische, archeologische of architecturale waarde heeft (hoe verwaarloosd, verbouwd of verknoeid het ook is), elk ensem- ble van gebouwen dat als groep interessant is en dat omwille van de omgevingskwalitatieve waarde belangrijk is, en elk gebouw dat behoort tot een voor de streek representatief type dient opgete- kend, beschreven en op fiche gebracht. Dergelijk werk kan de ba- sis vormen voor het opstellen van de volledige inventaris per arrondissement.

.../...

.../...

Het eenvoudige woonhuis in dorp en stad, en mogelijks meer nog de hoeve verdient speciale aandacht. Alhoewel verscheidene studies gewijd zijn aan de boerderij is ze nog onvoldoende bestudeerd. Inventarisatie, bestudering, bescherming en conservatie van onze Westvlaamse hoeve is dringend.

Een uitstekende handleiding voor het inventariseren van hoevegebouwen is de brochure "Richtlijnen voor de opmeting en vragenlijst voor de beschrijving van oude boerderijen" uitgegeven door de Stichting Historisch-Boerderij-Onderzoek, Arnhem 1969.

De gemeentebesturen, in samenwerking met de gemeentelijke culturele raden en de geïnteresseerde verenigingen moeten verantwoordelijken aanduiden voor de monumentenzorg.

Een werkgroep kan zorgen voor het inventariswerk en kan optreden als initiatiefnemer. De verzamelde gegevens kunnen het gemeentelijk monumentenbeleid bepalen. De inventaris kan als monumentenlijst fungeren en conserverend werken bij het verlenen van bouwvergunningen en het opmaken van stedenbouwkundige plannen. De overheid moet in de reddings- en conserveringsoperatie zich geruggesteund voelen door een actieve en bewuste publieke opinie.

Volgens de wet van 7 augustus 1931 op het behoud van de monumenten en de landschappen en het decreet van 13 juli 1972 kunnen waardevolle gebouwen en landschappen bij Koninklijk Besluit beschermd worden. In de Brugse binnenstad zijn er slechts ca. 110 gebouwen die deze wettelijke bescherming genieten. In vergelijking met enkele Engelse en Nederlandse historische steden is het aantal gerangschikte monumenten te Brugge uiterst klein. In 1972 telde de Engelse stad Bath (10.000 inwoners) 2.848 en Amsterdam (ca. 820.000 inwoners) 6.704 beschermde gebouwen. Van de ca. 1.400 gebouwen die in Vlaanderen beschermd zijn, zijn er 55 % kerken, 15 % woonhuizen en slechts 3 % boerderijen. Het aantal te beschermen gebouwen in Vlaanderen moet geraamd worden op ca. 25.000. Er is dus nog ontzettend veel te doen. Op basis van de inventariswerken kunnen de monumentenlijsten merkkelijk uitgebreid worden.

Er dient echter vermeld dat wettelijke bescherming in ons land grotere financiële consequenties heeft. Bij herstelling bedraagt de toelage van het rijk 60 %, van de Provincie 20 % en van de Stad eveneens 20 %, wat bvb. in Nederland niet het geval is.

Particuliere eigenaars van monumenten moeten geholpen worden hun monumentaal bezit in stand te houden. Daar langdurige verwaarlozing veelal de belangrijkste oorzaak is van vele restauraties kan enerzijds onderhoudsplicht opgelegd worden, anderzijds kan aan de eigenaar een onderhoudssubsidie worden toegekend. Het zou zo moeten geregeld worden dat de eigenaar met een zodanige subsidie kan restaureren dat de financiële last van deze onderneming voor hem dragelijk wordt.

.../...

.../...

Een groter deel van de openbare financiën moet beschikbaar worden gesteld voor monumentenzorg. Restauraties kosten veel geld en alhoewel de rijksbegrotingen telkens hoger zijn boekt men weinig vooruitgang omdat het meerdere de veelvoudig verhoogde kosten niet dekt.

Bijna alle staatstoelagen worden nog aangewend voor de restauraties van de grote individuele architectuur-monumenten zoals de kerken, stadhuizen, torens ... Voor de subsidiëring van de kleine monumenten kan de gemeentelijke overheid een belangrijke rol spelen. Sinds 1877 verleent de stad Brugge toelagen aan particulieren voor kunstige herstellingen. De toelage bedraagt 50 % voor de restauratiekosten van de straatgevel, 30 % voor de kosten van de achtergevel en van de inwendige waardevolle elementen. Het totaal van de bedragen is relatief klein te noemen in verhouding met de totale stadsbegroting.

Deze reglementering kan tot voorbeeld dienen voor andere steden en gemeenten. Overheidshulp is nodig opdat het particulier initiatief zou gestimuleerd worden en opdat het ons zo dierbaar bouwkundig erfgoed een betere zorg en bescherming zou mogen genieten.

Heemschut, de bescherming van het architecturaal en landschappelijk patrimonium moet, hoe dan ook, een zaak zijn van de ganse gemeenschap.

Torhout, 5 april 1975.

lic. J.P. Esther.

Een passage uit de rede, uitgesproken door Schepen Laridon ter gelegenheid van de prijsuitreiking aan de laureaten van de Schilderijenwedstrijd ingericht onder de leerlingen der Scholen uit Oostende op 17 mei 1975.

Een woordje van dank aan de verantwoordelijken van de Heemkundige Kring "De Plate" die alhoewel dit museum in de winterperiode slechts op zaterdag wordt opengesteld gevolg gaven aan diverse telefonische oproepen van scholen en er klasbezoeken op uur en dag van aanvraag volledig gratis mogelijk maakten.

Ik dank deze mensen zeer hartelijk voor hun bereidwilligheid in een tijd waar nog al eens gezegd wordt dat alles moet betaald worden en dat er niemand nog iets gratis doet.

Meer nog : zij voelden zich gelukkig met de belangstelling van onze jeugd voor hetgeen door hen werd verwezenlijkt.